

Ավետիք Իսահակյան

Աբու Լալա Մահարի

Աբու – Լալա Մահարին,
Հոշակավոր բանաստեղծը Բաղդադի,
Տասնյակ տարիներ ապրեց
Խալիֆաների հոյակապ քաղաքում,
Ապրեց փառքի և վայելքի մեջ,
Հգորների և մեծատուների հետ սեղան նստեց,
Գիտունների և իմաստունների հետ վեճի մտավ,
Միրեց և փորձեց ընկերներին,
Եղավ ուրիշ – ուրիշ ազգերի հայրենիքներում,
Տեսավ և դիտեց մարդկանց և օրենքները:
Եվ նրա խորաթափանց ոգին ճանաչեց մարդուն,
Ճանաչեց և խորագին ատեց մարդուն
Եվ նրա օրենքները:

Եվ որովհետև չունեի կին և երեխաներ,
Բոլոր իր հարստությունը բաժանեց աղքատներին,
Առավ իր ուղտերի փոքրիկ քարավանը՝ պաշարով ու պարենով,
Եվ մի գիշեր, երբ Բաղդադը քուն էր մտել
Տիգրիսի նոճիածածկ ափերի վրա, –
Գաղտնի հեռացավ քաղաքից...

Մուրահ 1

Եվ քարավանը Աբու – Լալայի՝ աղբյուրի նման մեղմ կարկաչելով՝
Քայլում էր հանգիստ, նիրհած գիշերով, հնչուն զանգերի անուշ դողանջով:

Հավասար քայլով չափում էր ճամփան այն քարավանը ոլոր ու մոլոր,
Եվ դողանջները ծորում քաղցրալուր՝ ողողում էին դաշտերը անդորր:

Մեղկ փափկության մեջ Բաղդադն էր նիրհում ջեննաթի շքեղ, վառ երագներով,
Գյուլստաններում բլբուլն էր երգում գագելներն անուշ՝ սիրո արցունքով:

Շատրվանները քրքշում էին պայծառ ծիծաղով աղամանդեղեն,
Բույր ու համբույր էր խնկարկվում չորս կողմ խալիֆների քյոշքից լուսեղեն:

Գոհար աստղերի քարավանները թափառում էին երկնի ճամփեքով,
Եվ դողանջում էր ողջ երկինքն անհուն՝ աստղերի շքեղ, անշեջ դաշնակով:

Մեխակի բույրով հովն էր շշնջում հեքիաթներն հազար ու մի գիշերվա,
Արմավն ու նոճին անուշ քնի մեջ օրորվում էին ճամփեքի վրա:

Եվ քարավանը՝ օրոր ու շորոր, գնգում էր առաջ ու ետ չէր նայում.
Անհայտ ուղին էր Աբու – Լալային բյուր հրապույրով կանչում, փայփայում:

– Գնա, միշտ գնա, իմ քարավանս, և քայլիր մինչև օրերիս վերջը, –
Այսպես էր խոսում իր սրտի խորքում Աբու Մահարին Մահարին, մեծ
բանաստեղծը:

Գնա մենավոր վայրերը թափուր, ազատ, կույս և սուրբ գնրուխտյա հեռուն,
Գեպի արևը սլացիր անդուլ, և սիրտս այրիր արևի սրտում:

Ախ, մնաք բարև չեմ ասում ես ձեզ, իմ հոր գերեզման, օրոցք մայրական,
Իմ հոգին հավերժ խոով է ձեզ հետ, հայրենական հարկ, հուշեր մանկական:

Ես շատ սիրեցի իմ ընկերներին, և բոլոր մարդկանց մոտիկ ու հեռու,
Իժ դարձավ խայթող իմ սերը հիմա, թույն – ատելությանբ սրիտս է եռում:

Ատում եմ, ինչ որ սիրել եմ առաջ, ինչ որ տեսել եմ մարդկային հոգում,
Մարդկային հոգում՝ գազիր ու նանիր՝ համրել եմ հազար գարշանք ու նողկում:

Բայց ամենից շատ ատում եմ հազար ու մեկերորդը – կեղծիքը հոգու,
Որ գարդարում է անմեղ սրբերի լուսապսակով երեսը մարդու:

Մարդկային լեզու, դու որ երկնային բույրով ու թույրով, շղարշով պայծառ
Ծածկում ես մարդու դժոխքը հոգու, ոգե՞լ ես արդյոք ճշմարիտ մի բառ:

Իմ սեզ քարավան, գնա, մխրճվիր անապատի մեջ՝ վայրի ու բոցոտ,
Եվ իջևանիր այն պղնձացած, շեկ ժայռերի տակ, գազանների մոտ:

Խփեմ վրանքս, օձ – կարիճների բըների գլխին վրանքս խփեմ,
Այնտեղ բյուր անգամ ես ապահով եմ, քան թե մարդկանց մոտ, կեղծ ու
Ժպտադեմ:

Քան ընկերի մոտ, ախ, որի կրծքին դնում էի ես գլուխըս սիրով,
Կուրծքը ընկերի, որ շղարշում է անդարձ կորստի անդունդը ստով:

Այնքան ժամանակ, որքան արևը կայրե Սինայի սնարները վես
Եվ անապատի դեղին շեղջերը հորձանքներ կտան ալիքների պես,-

Ես չեմ կամենա ողջունել մարդկանց, նրանց սեղանից պատառ չեմ կտրի,
Գազանների մոտ հացի կնստեմ, ողջույնը կառնեմ բորենիների:

Եվ գազանները թող ինձ հոշոտեն, վայրագ հողմերը շաչեն ինձ վրա,
Եվ այսպես, մինչև օրերիս վերջը, քարավանս անդարձ, գնա ու գնա... –

Եվ վերջին անգամ Աբու Մահարին ետ դարձավ նայեց նիրհած Բաղդադին,
Գարշանքով շրջեց ճակատը կնճոռոտ և փարվեց ուղտի թավ պարանոցին:

Միրով գուրգուրեց, ջերմ շրթունքներով համբուրեց ուղտի աչքերը վճիտ,
Եվ թարթիչներից նրա կախվեցին անգուսպ արցունքի երկու այրող շիթ:

Անուշ մրմունջով, նիրհած դաշտերով մեղմ օրորվում էր ձիգ քարավանը,
Գնում էր առաջ, դեպի անապատ, անհայտ ափերը, կույս – հեռաստանը:

Սուրահ 2

Եվ ոլորվում էր այն քարավանը սեգ արմավների շարքերի միջով,
Փռշի էր հանում, – փռշու քարավան, որ վարում էր լուռ՝ խորշակն հուր շնչով:

– Քայլիր, քարավան, ի՞նչ ենք թողել մենք, որ կարոտանքով ցանկանք մեր
դարձը, –

Այսպես էր խոսում իրեն սրտի հետ Աբու Մահարին, մեծ բանաստեղծը:

Թողել ենք այնտեղ կի՞ն – աստվածային, սե՞ր – երջանկություն, անհուն
երազա՞նք.-

Քայլիր, կանգ մի առ, թողել ենք միայն շղթա ու կապանք, կեղծիք ու պատրանք:

Եվ կինն ի՞նչ է որ... խորամանկ, խաբող, առնախանձ մի սարդ, հավերժ
նանրամիտ,

Որ հացդ է սիրում, համբույրի մեջ սուտ և քո գրկի մեջ գրկում ուրիշին:

Խարխուլ մակույկով հանձնվիր ծովին, քան թե հավատա կնոջ երդումին,
Նա կավատ, վարար, մի չքնաղ դժոխք, նրա բերանով Իբլիսն է խոսում:

Դու երագել ես աստղը հեռավոր, հրեշտակաթև շուշանն ըսպիտակ,
Որ քո վերքերին բալասան լինի, ոսկեշող երագ կյանքի ցավի տակ:

Դու տենչացել ես լույս – ավերի մեջ քեզ իրեն կանչող աղբյուրի երգին,
Եվ անմահության ցողն ես երագել և անուշ լացել երկնային կրծքին,-

Բայց սերը կնոջ՝ տոչորված հոգուդ, աղ – ջուր է տալիս, որ միշտ ծարավնաս,
Հուր տարփանքի մեջ հաղթական կնոջ մարմինը լիզես և չրհագենաս:

Ոհ, կնոջ մարմին, պագշոտ, օձեղեն, դիվական անոթ ոճիրների չար,
Դու, որ մսեղեն դառն հաճույքով արևը հոգու դարձնում ես խավար:

Ատում եմ սերը՝ մահու պես անգութ, հավիտյան այրող, խոցող գաղտնաբար,
Այդ քաղցր թույնը, որով արբեողը ստրուկ է դառնում և կամ բռնակալ:

Ով սեր, բնության դու խոշտանգիչ կամք, նենգ ու դավադիր ոգի աննահանջ,
Դու թոհուրոհի ընդերք մոլեգնած, արյուն ցավատանջ, արյան մղձավանջ:

Ատում եմ կնոջ՝ տարերքը կրքի, միշտ բեղմնավորող եղեռնը անսանձ,
Աղբյուրն անսպառ, որ կուտակում է աշխարհի վրա տիղմը չարության:

Ատում եմ նորից սերն ու կնոջը, իր համբույրները շողոմ ու դժնյա, –
Փախչում եմ նրա ճահիճ – մահիճից, և անիծում եմ երկունքը նրա:

Երկունքը դաժան և հավերժական, որ հեղեղում է վտառն իժերի,
Որոնք խայթում են, հոշոտում իրար, աստղերն են պղծում տոփանքով ժահրի:

Սրիկա է նա ով հայր է լինում, ով երանավետ ծոցից ոչնչի՝
Գոյության կոչում թշվառ հյուլեին և գլխին վառում գեհենն այս կյանքի:

– Իմ հայրը իմ դեմ մեղանչեց, սակայն՝ չմեղանչեցի ես ոչ որի դեմ, –

Այս իմ կտակը թող գրվի շիրմիս, եթե լուսնի տակ մի խորշ պիտ գտնեն:

Այնքան ժամանակ, որ ծովը պիտի փարե շեջագի ափերն գմբուխտյա,
Ես ետ չեմ դառնա կնոջ մոտ երբեք, ես չեմ կարոտնա թովչանքին նրա:

Կըզգվեմ վայրի տատասկը դժնի և կըհամբուրեմ փշերը նրա,
Գլուխս կդնեմ այրվող ժայռերին և կըլամ նրանց ջերմ կրծքի վրա: –

Եվ քարավանը մեղմիկ կարկաչով չափում էր ուղին ոլոր ու մոլոր,
Դեպի երագուն և կապույտ հեռուն հոսում էր առաջ հանգիստ ու անդորր:

Չանգակներն, ասես, հեկեկում էին և ծորում հատ – հատ հնչուն արցունքներ,
Քարավանն, ասես, լալիս էր անուշ, ինչ որ Մահարին սիրել, լքել էր:

Եվ գեփյուտների սրինգները մեղմ գեղգեղում էին շարքիներն անուշ
Սիրո վերքերի, վշտոտ կարոտի և երագական թախծանքի քնքուշ:

Եվ Աբու – Լալան խորհում էր մռայլ, և նրա վիշտը անհունի նման,
Ինչպես իր ուղին, որ գալարվում է, ձգվում է անծայր ու չունի վախճան:

Չյուսվելով անծիր ճանապարհի հետ՝ լուռ թախծում էր նա ցերեկ ու գիշեր,
Չայացքը հառած անհայտ աստղերին, հոգու մեջ դառըն ու ցավոտ հուշեր:

Եվ ետ չէր նայում անցած ճամփեքին, և չէր ափսոսումափսոսում թողած –
լքածին,
Ողջույն չէր վերցնում, ողջույն չէր տալիս անցնող ու դարձող քարավաններին:

Մուրահ 3

Եվ քարավանը Աբու – Լալայի աղբյուրի նման մեղմ կարկաչելով,
Հանգիստ, միաշափ քայլում էր առաջ հեզ լուսնկայի շողերի միջով:

Եվ լուսինն, ինչպես ջեննեթի մատաղ փերիի կուրծքը՝ չքնաղ, լուսավառ՝
Մերթ ամաչելով պահվում էր ամպում և մերթ թրթռուն փայլում էր պայծառ:

Նիրհ էին մտել ծաղկունքը բուրյան՝ աղամանդներով, շքեղ գինդերով,
Ծիածանաթև հավքերը իրար գուրգուրում էին քնքուշ մրմունջով:

Մեխակի բույրով հովն էր շնչում հեքիաթներն հազար ու մի գիշերվա,
Արմավն ու նոճին անուշ քնի մեջ՝ օրորվում էին ճամփեքի վրա:

Հովի գրույցին ունկն դնելով Աբու Մահարին խոսում էր անձայն, –
– Աշխարհն էլ, ասես, մի հեքիաթ լինի՝ անսկիզբ, անվերջ, հրաշք դյուխական:

Եվ ո՞վ է հյուսել հեքիաթն այս վսեմ, հյուսել աստղերով, բյուր հրաշքներով,
Եվ ո՞վ է պատմում բյուր – բյուր ձևերով՝ անդուլ ու անխոնջ՝ այսպես թովչանքով:

Ազգեր են եկել, ազգեր գնացել, և չեն ըմբռնել իմաստը նրբա,
Բանաստեղծներն են հասկացել դույզն ինչ և թոթովում են հնչյուններն անմահ:

Ոչ ոք չի լսել սկիզբը նրբա, և չի լսելու վախճանը նրբա,
Ամեն հնչյունը դարեր է ապրում, ամեն հնչյունին վերջ, սկիզբ չկա:

Բայց ամեն մի նոր ծնվածի համար նորից է պատմվում հեքիաթն այս շքեղ,
Նորից սկսվում և վերջանում է ամեն մի մարդու կյանքի հետ մեկտեղ:

Կյանքը երազ է, աշխարհը՝ հեքիաթ, ազգեր, սերունդներ – անցնող քարավան,
Որ հեքիաթի մեջ, վառ երազի հետ, չվում է անտես դեպի գերեզման:

Կույր ու գուլ մարդիկ, առանց երազի, առանց լսելու հեքիաթն այս վսեմ,
Իրար կոկորդից պատառ եք հանում և դարձնում աշխարհն՝ ահավոր ջեհնեմ:

Ձեր օրենքները – լուծ ու խարագան, և անելք մի ցանց խոլական սարդի,
Եվ որոնց ժահրով թունավորում եք երգը բլբուլի, անուրջը վարդի:

Եղկելի մարդիկ, փռչի կրդառնան ձեր վատ սրտերը, ձեր գործերը չար,
Եվ ժամանակի ձեռքը անտարբեր կրսրբե – կավլե պիղծ հետքերը ձեր:
Եվ ունայնաշունչ հողմը կըշաչե ձեր ոսկորների քարերի վրրա,
Իսկ վայելելու դուք միշտ ապիկար՝ երագն այս չքնաղ, հեքիաթն այս ոսկյա: –

Գոհար աստղերի քարավանները թափառում էին երկնի ճամփեքով,
Եվ դողանջում էր ողջ երկինքն անհուն՝ աստղերի պայծառ, անշեշ զընգոցով:

Եվ արար – աշխարհ լցված էր, դյութված բյուր նվագներով հավերժ երկնային,
Եվ անուրջներում նա վերասլաց լսում էր հոգով վսեմ երգերին:

– Գնա, քարավան, մեղմ հնչյուններդ հյուսելով երկնի լույս – դողանջի հետ,
Վիշտս տուր հովին, քայլիր բնության ծոցը մայրական, և մի նայիր ետ:

Տար ինձ լուսազգեստ, օտար մի եզերք, հեռու, հեռավոր, մենավոր ափեր,
Սուրբ մենակություն, դու, իմ օազիս, դու, երագների աղբյուր գովաբեր:

Լռության երկինք, խոսիր դու ինձ հետ աստղերիդ լեզվով և ամոքիր ինձ,
Գուրգուրիր հոգիս՝ աշխարհից խոցված, մարդուց խայթըված վիրավոր հոգիս:

Իմ մեջ այրվում է մի անհազ կարոտ, կարեկից մի սիրտ՝ լացող հավիտյան,
Եվ իմ հոգում կա մի չքնաղ երագ, և սուրբ արտասուք, և սեր անսահման:

Ոգիս ազատ է, ես չեմ հանդուրժում իմ վրա իշխող ոչ մի գործության,
Ոչ օրենք, սահման, ոչ ճակատագիր, ոչ չար ու բարի և ոչ դատաստան:

Իմ գլխի վերև չպետք է լինի ոչ մի հովանի, ոչ մի իրավունք,
Եվ իմ կամքից դուրս ամեն ինչ բանտ է, և ստրկացում, և բռնադատում:

Ես կուզեմ լինել անսահման ազատ, անպարտք, անիշխան, այլև անաստված,
Հոգիս տենչում է միայն, միմիայն՝ մեծ ազատության՝ անհուն, անտարած: –

Եվ քարավանը հյուսվում էր առաջ, և նրբա վերև շողում էին վառ
Մանկան ժպիտով աստղերը ազատ, այն հավերժափայլ աչքերը գոհար:

Եվ կանչում էին նրան կաթոգին լույս թարթումները ոսկի աստղերի,
Եվ հոգին լցնում վսեմ դողանջով երկնքի հազար բյուրեղ գանգերի:

Վճիտ գիշերին դյութական ցուքով փայլում էր ուղին փիրուզյա հեռվում,
Եվ քարավանը՝ օրոր ու շորոր քայլում է անդորր փիրուզյա հեռուն...

Սուրահ 4

Գիշերն ահարկու՝ և սև, և հսկա մի շղջիկի պես թևերը փռեց,
Անծիր թևերը իջան, ծածկեցին քարավանն, ուղին և դաշտերն անափ:

Եվ հորիզոնից մինչև հորիզոն երկինքը լցվեց մռայլ ամպերով,
Չէին շողշողում լուսինն ու աստղեր, խավարն՝ ասես թե՛ պատած խավարով:

Եվ հողմերն ահեղ՝ նժույգների պես՝ սանձարձակ, վայրի արշավում էին,
Հորձանքներ տալով, և հողն ու փոշին այրված դաշտերից խառնում ամպերին:

Եվ մահասարսուռ շառաչում էին, և աղաղակում հազար ձայներով,
Ասես, վիրավոր գազաններ էին, մոնչում – ոռնում հողմի բերանով:

Նեղ ձորերի մեջ գալարվում էին և արմավենու անտառներում կույս
շեծեծում էին հողմերը տխուր, որպես թե՛ մի սիրտ լաց լիներ անհույս:

– Գնա, քարավան, հողմերի դիմաց աննկուն քայլի աշխարհի եզրը. –
Այսպես էր խոսում իր սրտի խորքում Աբու – Մահարին, մեծ բանաստեղծը:

Շաշեցեք գլխիս, ամեհի հողմեր, դուք, մրրիկներ, պայթեցեք գլխիս,
Ես բաց ճակատով ձեր դեմ եմ կանգնած, ես վախեցող չեմ, զարկեցեք ճակտիս:

Ես ետ չեմ դառնա ժանտ քաղաքները, ուր բազմաժխտր կրքերն են եռում,
Ոստաններն արյան, ուր մարդը դաժան իմ նմաններին է միշտ պատառում:

Իմ անտուն գլուխ, տուն չես դառնա դու, ինքդ մարեցիր երդրդ հայրենի,
Վայ նրան, ով որ տուն ու տեղ ունի, կապված է շան պես իրեն տան շեմին:

Արշավեք հողմեր, իմ հոր տան վերա, քանդեք, ավերեք հիմերը նրա,
Եվ փոշին ցրեք մեծ աշխարհով մեկ, – անծայր ճամփան է իմ տունը հիմա:

Մանկությունն է իմ սերը հիմա, երկինքն աստղաբիբ – վրանս հայրական,
Եվ քարավանն է ընկերս հիմա, և իմ հանգիստը՝ ուղիս անկայան:

Դու, կախարդ ուղի, հավիտյան անհայտ, հավիտյան դյութող իմ նոր հայրենիք,
Տար ինձ, իմ սիրտը՝ հավիտյան լացող՝ այնտեղ, ուր բնավ չեն եղել մարդիկ:

Մարդկանց մոտ պետք է աշալուրջ լինես, միշտ ոտքի վրա և սուրը՝ ձեռիդ,
Որ քեզ չլլկեն, քեզ չհոշոտեն թե բարեկամըդ և թե թշնամիդ:

Բարեկամներից հեռու տար դու ինձ, որոնք անկշտում մժողուկների պես
ձեռնում են քեզ, երբ արյուն ունես, իսկ երբ ցամաքես՝ կոռոտանան քեզ:

Իմ խոր վերքերը ո՞վ կնյութեր ինձ, թե չլինեին ընկեր, բարեկամ,
Որոնք համբույրով սիրտս բացեցին, որոնք համբույրով խայթեցին նրան:

Բյուր կեղծիք ունի իր ակունքի մեջ համբույրը մարդկանց, համբույրն ընկերի,
Որով որսում է գաղտնիքը սրտիդ և դարձնում է քեզ հավիտյան գերի:

Ի՞նչ է ընկերը և բարեկամը՝ նենգ ու դրուժան, չարական ու վատ:
Իմ հոգում մեռավ սիրո մի երկինք, մի վառ արեգակ, և սեր, և հավատ:

Բարեկամն ի՞նչ է – լավիդ նախանձող, քայլիդ խուզարկու, բամբասող, ազահ,
Ծանոթ շները չեն հաշում վրադ, ծանոթ մարդիկ են հաշում քո վրա: –

Հողմերն անհեթեթ ջինների նման՝ Աբու – Լալայի խոժոռուն դենքին
Քրքջում էին, ծափ տալիս, ծաղրում և ապարոշից քաշքշում ուժգին:

Եվ քղանցքներից կախ էին ընկնում, և աչքերի մեջ Աբու – Լալայի
Շաղ էին տալիս բուռերով փոշի և կտրում թելը նրա խոհերի:

Սուրահ 5

Եվ քարավանը ճեղքելով վատահ մրրկապարը վայրագ ջինների,
Անշեղ ու անվախ ձգվում էր առաջ դողանջյուններով հուզված զանգերի:

– Ի՞նչ է ընկերը... – կրկնում էր անդուլ գայրացած սրտում Աբու – Մահարին. –
Ծոցիդ մեջ սև օձ, մահիճդ պղծող... Թոհր, քարավան, ընկեր մտերիմ:

Եվ ուր որ կերթաս, այնտեղից նորեն գնա ու գնա, առանց հանգրվան,
Իմ բարի ճամփա, տար ինձ, կորցրու, չքվիմ, տանջանքս մարդիկ չիմանան:

Եվ ինչ ենք թողել, ի՞նչ կա մեր ետև, որ մեզ պատրանքով ետ կանչե նորից,
Փա՞ռք, գա՞նձ, օրենքնե՞ր և իշխանություն... Թոհր, հեռացիր բուրբ – բուրբից:

Եվ ի՞նչ է փառքը. – այսօր քեզ մարդիկ եղջյուրներից վեր կըբարձրացնեն,

Վաղը նույն մարդիկ սմբակների տակ ճմլելու համար քեզ վար կրնեսեն:

Ի՞նչ է պատիվը, հարգանքը մարդկանց, – լոկ ոսկուց – վախից հարզ են մատուցում,

Իսկ երբ սայթաքես, մուճակիդ փոշին մեծ մարդ է դառնում և քեզ հարվածում:

Եվ ի՞նչ է գանձը, որով հիմարը տիրում է մարդկանց, և հանճար, և սեր, – Բյուրավորների քամված արյունը, մեռելների միս, որբի արցունքներ:

Ի՞նչ է ամբոխը – մեծ հիմարն է նա, ոգին հալածող և տարրը չարի Բռնության խարիսխ, և սուր երկսայրի, և գայրույթի մեջ գազան վիթխարի:

Ի՞նչ է համայնքը – թշնամու բանակ և անհայտն այնտեղ անշոթա գերի, Երբ է հանդուրժել հոգու թոհչքին և սլացումին վսեմ մտքերի:

Նողկալի համայնք, հեղձուցիչ օղակ, քո լավն ու վատը – ահեղ խարագան, Մի անհուն մկրատ բոլորին խուզող՝ միահավասար և միանման:

Ատում են, ավաղ, և հայրենիքը – պերճ արոտավայրը հարուստների ցոփ, Որի հողն արնոտ՝ անդուլ հերկողը չոր քար է կրծում իր հացի հանդեպ:

Ի՞նչ է օրենքը, – մարդկանցից օրհնած, բիրտ ուժեղների այդ սուրը դաժան, Անգորի գլխին կախված հավիտյան, խեղճին խողխողող, հզորին պաշտպան:

Եվ իրավունքը, և օրենքները բոլոր գայրույթով ատում են, ատում, Գարշ իրավունքով բռնաբարում են և գարշ օրենքով լկում ու մորթում:

Յոթն անգամ ահա ատում են, ատում իշխանությունը – սերունդներ լափող, Անհագ վաշխառու, անկուշտ ձրիակեր, պատերազմների հավերժ հերյուրող:

Անցած դարերի, գալիք դարերի մեծ դահիճն է նա և մեծն ավագակ, Իր անցած ուղին՝ ոճիր ու նախճիր, սարսափներ վիժող, ռխակալ ռհմակ:

Նա հրեշի պես կրծքիս է նստել, բռունցքն է ահեղ սեղմել ճակատիս,
Եվ ամեն քայլիս շղթա է գարկել, փականք է դրել լեզվիս ու մտքիս:

Նա փշրում է միշտ մեր ուսերը վար, ամենուր հասնում, ճգնում է մարդուն,
Եվ իրավունքի դաժան անունով բյուր կատափներից բուրգեր է կերտում:

Եվ ամեն ինչ է իշխանությունը – իրավունք, օրենք և արդարություն,
Նա ինքն է խիղճը և չարն ու բարին, իսկ դու գերեզման, դու՝ ոչնչություն:

Եվ նգովում եմ իշխանությունը՝ հազարաճիրան մուլի բորենին,
Իր ամեն քայլը՝ արյունի հնձան, ուր տրորում է ծերին, մանուկին:

Ապիկար մարդիկ, ստրուկ ու վախկոտ, ո՞վ տվեց սուրը նմանիդ ձեռին,
Ո՞վ տվեց նրան վրեժի իրավունք – իշխել, խողխողել իր նմաններին:

Տար ինձ, քարավան, իժերին հանձնիր, թաղիր հեգ սիրտս ավագների տակ,
Տար ինձ, ազատիր իշխանությունից, ազատիր նրբա հովանուց վայրագ: –

Խոլ կայծակները հրեղեն սրով ծվատում էին վաշտերն ամպերի
Եվ արշավասույր՝ փշրվում էին ճերմակ բաշերին հեռու լեռների:

Եվ մրրիկները մոռնում էին, արմավն ու նոճին շաչում, շառաչում,
Եվ քարավանը կամուրջ քանդելով և քառատրոփ վագում էր, թռչում:

Վագում էր, թռչում, գրընգ, հա գրընգ, փոշու ամպերով ծածկելով ճամփեն,
Ասես, փախչում էր չար իշխանության քինոտ բռունցքից, որ չհասնի իրեն:

Սուրահ 6

Եվ միջօրեի բարկ արևի տակ խիստ բուրում էին նարճիս ու ծոթոր,
Եվ քարավանը փոշու մեջ կորած՝ քայլում էր դանդաղ, հոգնած, քրտնաթոր:

– Թոիր, քարավան, խորշակ ու մրրիկ ճեղքելով մտիր ավազի ծոցը. –
Այսպես էր խոսում գայրացած սրտում Աբու Մահարին, մեծ բանաստեղծը:

– Թող անապատի բոց հողմն իմ դեմ գա, ավազի վրայից հետքերս շնջե,
Որ մարդը երբեք տեղս չգտնի, իմ շնչած օդը մարդը չըշնջե:

Տեսնում ես ահա շեկ առյուծներին՝ դեղին շեղջերից աչքիս են նայում,
Տեսնում եմ նրանց, որոնց ոսկեղեն բաշերից հողմը կայծեր է պոկում:

Արիք, կանչում եմ, ես փախչողը չեմ. արիք, լափեցեք սիրտս վիրավոր,
Ես ետ չեմ դառնա մարդու մոտ երբեք, դուրը չեմ բախի մարդու նենգավոր:

Մարդիկ ի՞նչ են որ... դիմակված դևեր, ժանիքներ ունեն, անտես ճիրաններ,
Սմբակներ ունեն և որոճող են և նրանց լեզուն՝ թունավոր սուսեր:

Եվ ո՞վ են մարդիկ... աղվեսների հոտ, եսամոլ անհուն, ուրացող, մատնիչ,
Անկումիդ ուրախ, արյուններ լակող, գազան մանկասպան, և դահիճ, դահիճ:

Աղքատության մեջ՝ քծնի, վաճառվող, թշվառության մեջ՝ վախկոտ, դավաճան,
Հարստության մեջ՝ լկտի, չարախինդ, և վրիժառու, և ամբարտավան:

Չոհվում է լավը վատերի համար, և վատն ու չարը լկում են, տանջում
Մի բուռ լավերին այս վատ աշխարհում, և կյանքի արտում որոմն է աճում:

Նգովում են ձեզ, հեռավոր մարդիկ, ձեր շարն ու բարին, կրոնները ձեր,
Որոնք միմիայն շղթա են կոում և ստրկության կոփում գնդաններ:

Ապիրատ աշխարհ, ուր հզոր ոսկին դարձնում է գողին՝ ազնիվ բարեհույս,
Ապուշին՝ հանճար, վախկոտին՝ կտրիճ, տգեղին՝ չքնաղ և պոռնիկին՝ կույս:

Մարդկային աշխարհ, արյան բաղանիք, ուր թույլն՝ հանցավոր և հզորն՝ արդար,
Ուր մարդը տխեղծ՝ ինչ-որ անում է այս գարշ աշխարհում՝ սոսկ նյութի համար:

Սոսկ շահի համար, շահին միշտ գերի, աստվածացնող թաթր եղեռնի,
Ահա մարդը միշտ – պատկերն Աստծու, սակայն իրապես վիժվածք շեյթանի:

Համբելով մեկ – մեկ անթիվ քայլերը իմ քարավանի, իմ անծայր ճամփու,
Անթիվ քայլերը չեն հասնում շափին մի օրում գործած հանցանքին մարդու:

Ասում են ահա և արևելքին, հյուսիս, հարավին, և արևմուտքին,
Որոնց հողմերը իրար հետ ներհակ՝ լսում են մեկտեղ իմ արդար խոսքին:

Տարեք, տարփողեք խոսքս հրեղեն, որ ծովերից ծով աշխարհներ լսեն,
Թե ավելի վատ, ավելի գազիր՝ քան մարդը դաժան – այդ մարդն է նորեն:

Այնքան ժամանակ, որքան աստղերը անշեջ թարթում են լուռ անապատին,
Եվ գալարվում են շեղչերն ավազի, շնչում ու ճշում նման օձերին –

Փախիր, քարավան, այդ պոռնկության լպիրշ ու արբշիռ ցոփ խնջույքներից,
Կեղծի, կեղեքման հրապարակներից և վաճառանքի պիղծ շուկաներից:

Համայնքից փախիր, փախիր վրեժից, մարդկանց արյունոտ արդարությունից,
Փախիր կնոջից, սիրուց, ընկերից, շնչահեղձ փախիր մարդու սավերից:

Գնա, քարավան, ներբաններիդ տակ տրորիր, կոխիր օրենք, իրավունք,

Եվ ուղիներիդ փոշիով ծածկիր թե չարն ու բարին, թե իշխանություն:

Եվ թող հոշոտեն ինձ վագր ու առյուծ, բոցոտ հողմերը շաչեն ինձ վրա, –
Եվ այսպես, մինչև օրերիս վերջը, քարավանս անդարձ, գնա ու գնա... –

Իրենց աղեղի պարանոցները՝ ուղտերը լարած նետերի նման,
Չիլ վագում էին, և իրենց հետքից թողնելով փոշու անձայր քարավան:

Չիլ վագում էին խանձված դաշտերով դեպի անհայտը, դեպի հեռաստան,
Սքողում էին հողի թուխպերով անձիր դաշտերը, ավան ու ոստան:

Կարծես՝ վախեցած փախչում էր արագ՝ առանց հանգրվան, Աբու Մահարին,
Կարծես՝ օրենքը, կինն ու համայնքը նրան կրքնկոխ հետևում էին:

Եվ քարավանը գրրնգ, սրընթաց, առանց նայելու անցնում էր անդարձ
Բուրգերի տակով մեծ քաղաքների՝ հացի ու կրքի ժխտրով լցված:

Վագում էր հապճեպ՝ անգիտության մեջ դարեր քարացած գյուղերի մոտով,
Վագում էր, սուզվում հեռուների մեջ՝ ոսկեհոս աստղի անգուսպ կարոտով:

Քարավանն հետոտ օրեր – գիշերներ լափում էր ուղին ոլոր ու մոլոր,
Եվ խոզով հոգով Աբու Մահարին խորհում էր ցասկոտ՝ ճակատը խոլոր:

Խոլ քարավանը նրա խոհերի՝ բազենների պես ծածկված մրրկով,
Սլանում էին՝ խիլ ու ցրիլ՝ մի լույս – հանգրվան գտնելու հեքով:

Եվ լալիս էր նա առանց արցունքի, և նրա վիշտը նման անհունի,
Ինչպես իր ուղին, որ գալարվում է՝ անձայր օձի պես, և վախճան չունի:

Եվ ետ չէր նայում անցած ճամփերին և չէր ավստսում թողած, անցածին.
Ողջույն չէր վերցնում, ողջույն չէր տալիս եկող ու անցնող քարավաններին:

Մութահ 7

Եվ քարավանը Աբու – Լալայի Արաբստանի մեծ անապատի
Դարբասների մոտ ծունկ իջավ հոգնած...

Հորիզոնները հրդեհվում էին իրենց ամայի, ազատ ավերում,
Մութն հավաքում էր քղանցքը թավշյա, բոցերով բոսոր երկինքն էր ծփում:

Եվ Աբու – Լալան նստեց մենավոր՝ հակինթյա ժայռին գլուխը հենած,
Հայացքը սուգած դյութական հեռուն, և հաշտ ու պայծառ, հոգին անդորրած:

– Ոհ, ինչ ազատ եմ, անպարփակ ազատ. մի՞թե կարող է այս մեծ սահարան
Պարուրել, գրկել իր ծիրերի մեջ ազատությունս՝ անհուն, անսահման:

Ոչ մի մարդկային աչք ինձ չի տեսնի, չի հասնի ոչ մի մարդկային բազուկ.
Ով ազատություն, դու դրախտային չքնաղ վարդերի լուսեղեն բուրմունք:

Քո պերճ վարդերով դու պսակիր ինձ, վառիր իմ հոգում ջահերդ հուր – հրան.
Ով ազատություն, դու դրախտային լույս – բլբուլների անմահ Ալ – Կորան:

Չքնաղ առապար, դու իմաստության ոսկեղեն աշխարհ, հազար ողջույն քեզ,
Անարատ բաղիե, ուր մարդուն չի լկել բնավ, հար օրհնյալ լինես:

Տարածվիր անծիր, փոիր ավազիդ դեղին ծովերը ազգերի վրա,
Ծածկիր ողջ մարդկանց, քյոշք ու խրճիթներ, գյուղ ու շահաստան, շուկա ու կլա:

Վիշապ հողմիդ հետ ազատությունը թող գահակալե աշխարհը հանուր,

Եվ ոսկեվառե վսեմ արևը՝ ազատությունը աշխարհասփյուռ:

Հազար ու հազար հրաշալիքներով և հրաբորբոք հրապույրներով
Շենս – արևն ելավ՝ շքեղ, լուսավառ, վարդի, սնդուսի բյուր պարույրներով:

Եվ վեհ արևի ջահերի ներքո փովեց, ծավալվեց ծիրն անապատի,
Վառ – վառ հուրհրաց, ինչպես տիտանյան հսկա առյուծի ոսկեփառ մորթի:

– Սալամ քեզ, արև, շյուքը բյուրաբյուր, դու Աստուց հզոր, դու կյանքի աղբյուր,
Դու, իմ անմահ մայր, մայրական դու գիրկ, դու միակ բարի, դու միակ սուրբ,
սուրբ:

Տիեզերական դու բաժակ անհուն՝ ոսկի արբեցման և երանության,
Դու հրճվանքի, հրապույրների հրեղեն գինու դու անհուն օվկիան:

Տիեզերական հազարահանդես դու մեծ խրախճանք, բարի արեգակ,
Ահա իմ հոգին – մի ծարավ բողբոջ, թափիր նրա մեջ գինիդ անապակ:

Քո երջանկությամբ, քո իմաստությամբ, քո հավերժությամբ հարբեցրու ինձ,
Տուր ինձ անցյալի անգարթ մոռացում, լույս անուրջներում քո բուրումնալից:

Հարբեցրու ինձ, հարբեցրու ինձ, քո անմահ գինով հարբեցրու ինձ,
Մոռանամ մարդուն, սուտն ու մոռայլը, մոռանամ հավերժ չարիքն ու թախիծ:

Քո վսեմությամբ հարբեցրու ինձ, հարբեցրու ինձ լույս – հիացմունքով,
Խավարների դեմ անհաղթ ախոյան, գարունների մայր, ուրախության ծով:

Դու միակ բարի, դու միակ իմ սեր, դու միայն սուրբ, սուրբ, մայրական դու գիրկ,
Դու հավետ գթոտ, մահը խորտակող, դու գերահրաշ միակ գեղեցիկ:

Ես սիրում եմ քեզ, ես սիրում եմ քեզ, հրակոծ սիրով կիզիր, խոցիր ինձ,
Եվ ոսկեճաճանչ վարսերդ շքեղ փոիր ինձ վրա, և գուրգուրիր ինձ:

Եվ արյունոտիր իմ շրթունքները համբույրիդ խայթով քո հրդեհակեզ,
Երջանկասփյուռ քո լույս – գիրկը բաց, ես սիրաբորբոք թոշում եմ դեպ քեզ:

Եվ թող խլանան իմ ականջները՝ աղմուկն աշխարհի շլսեմ հավետ,
Հավետ կուրանամ աշխարհի համար, մարդկանց տեսնելու այլ չնայեմ ետ:

Դեպի արևը դարեր ու դարեր թոիր, սլացիր, ազնիվ քարավան,
Նրա լուսեղեն, բոցեղեն գրկում, որ արևանամ և հավերժանամ:

Ոհ, իմ մայր – արև, քո ոսկեփրփուր ծիրանիդ շքեղ ձգիր ուսերիս,
Որ ես հաղթական, լույս փառքերիդ մեջ սրաբբած սուրամ դեպի, դեպի քեզ:

Դու Աստծուց հզոր, դու միակ իմ սեր, դու միակ իմ մայր, մայրական դու գիրկ,
Դու միայն բարի, դու միայն սուրբ, սուրբ, դու գերահրաշ, միակ գեղեցիկ...

Վերջին Սուրահ

Եվ ուղտերն, իբրև ոսկի մակույկներ, հուր ալիքները ծով – անապատում
Ճեղքելով արագ սլանում էին դեպի բոցավառ, լուսավառ հեռուն:

Եվ ոչ մի սամում հրաշունչ թևով չէր կարող հասնել նրանց արշավին,
Նրանց թռիչքին չէր կարող հասնել սլացքը նետի վայրի բեղվինի:

Վուհադիներից գով սյուքն էր բերում վառ քասիդները այրող կարոտի,
Դայլայլում էին կաթնաղբյուրները երազներն իրենց կուսական սրտի:

Եվ հեքիաթների լույս փերիները մայր – արմավենու քնքուշ սուսյունով
Համբույր ու ողջույն ուղարկում էին և կանչում նրան գաղտնի խոստումով:

Բայց Աբու – Լալան չէր ուզում լսել սիրո ողջույնին, գողտրիկ սոսավին,

Թոշում էր անհագ՝ դեպի արևը, և ինքն էլ պայծառ՝ նման արևին:

Իսկ սերաբները նոր տեսիլներով բյուր պատրանքների, հրապույրների՝
Թոցնում էին կախարդված հոգին ոսկի թևերով լույս – անուրջների:

Ուղտերը արձակ պարուսաններով հուժկու, մոլեգին, այնպես խոլաբար
Սլանում էին, ճախր էին առնում հրեղեն թափով, խենթ ու խելագար:

Եվ արեգական վառ ցնցուղի տակ բոցկլտում էին ուղտերը գվարթ.
Եվ բարձրադողանջ կայլակում էին զանգակներն ազատ, ցնծուն լուսագարդ:

Աբու Մահարին արծվի նման աչքերն անքթիթ՝ արևին հառած,
Թոշում էր աննինջ հոգին լուսարբած և երանության ջահերով վառված:

Նրա ետևում լոկ անապատն էր փռված հոլանի՝ լույսերի ծոցում,
Իսկ գլխի վերև արևն էր նագում շափյուղյա վարսերն անծիր տարածուն:

Եվ ոսկեփրփուր ծիրանին ուսին Աբու Մահարին, մեծ քանաստեղծը,
Թոշում էր անդուլ՝ հաղթական ու վեհ, դեպի արևը, անմահ արևը...